

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Demærkninger

med Hensyn til

Religionsunderviisningen

i de lærde Skoler

af

C. S. Petersen,

Candidat i Theologien og Adjunct.

Indbydelseskrift

til

den offentlige Examen i September 1834

i

Bordingborg lærde Skole.

*Universitetsbibliothekets
Bibliotek.*

Kjöbenhavn 1834.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Sof. og Universitets-Bogetrækker.

[Faint, illegible handwritten text]

Da jeg for syv Aar siden blev ansat som Adjunct ved Vordingborg lærde Skole, var Religionen eet af de flere Fag, hvori det blev mig overdraget at give Underviisning. Jo alvorligere Beskæftigelse disse andre Fag fordrede af mig, og jo lettere det faldt mig at tilfredsstille i det mindste mig selv ved Religionsunderviisningen, des begribeligere er det, at jeg snarere var Tvivl om jeg var istand til, paa den rette Maade, at besørge hine Fag, end dette. Der forløb omtrent et Aar, førend det stod ret klart for mig, at hvad jeg havde gjort lettest, havde jeg i Grunden ogsaa gjort slettest, og vilde jeg være de Unge, jeg underviste, til sand Gavn, maatte jeg tage ganske anderledes fat, end jeg havde begyndt. Derfor stræbte jeg at leve mig ret ind i Disciplens Liv i de forskjellige Aldere, for at kunne vide, hvad det egentligen var, han behøvede, og i hvad Grad han var modtagelig derfor, samt

at give ham dette i saa nøie Samklang med hans
Lærebøger, som muligt. Men som jeg var mig
bevidst, at dette mere og mere lykkedes mig, ned-
slog det mig, at Udfaldet af Proven ved Exam.
art. ikke stod i Forhold hertil. Jeg overtænkte
derfor atter og atter min Fremgangsmaade, men
endte hver Gang med den Overbeviisning, at jeg
ikke kunde forandre den, uden væsentligen at skade
den Unge for Livet, om jeg ogsaa maaskee derved
kunde gavne ham til en Examen. Men, da jeg
paa den anden Side heller ikke kunde overtyde mig
selv om, at Exam. art. skulde være saaledes ind-
rettet, at dens Interessé var uforenelig med Livets
Interessé, begyndte jeg nærmere at tydeliggjøre
mig Skolens Forhold til Universitetet og Livet,
og det er disse Reflexioner, som nærværende lille
Afhandling skylder sin Tilværelse. Maatte det af
den være indlysende, at det er levende Interessé
for den deri omhandlede Gjenstands Vigtighed, og
Pligt mod det Kald, der er mig anbetroet, som
har bragt mig til at nedskrive den, da vil jeg ansee
enhver Time, jeg derpaa har anvendt, for rigelig
erstattet.

Der er intet af de forskjellige videnskabelige Fag, hvilke man har gjort til Underviisningsgjenstande i vore lærde Skoler, hvoraf man kræver en hurtigere og tillige mere gennemgribende Indvirkning paa den Unga, end af Religionsunderviisningen. Mangt et Sædeforn, som den samvittighedsfulde Skolemand udsaaer, finder han sig taalmodigen i sildigen spirer frem, og endnu sildigere bærer sin Frugt; thi han veed, at han virker mere for Fremtiden end for Dets blikket, at han er Sædemanden, og ikke Hestkarlen. Men med denne Trost kan Religionslæreren ikke lade sig nøie. Jo mere han er overbevist om sit Kalds Heihed, og jo dybere hans Følelse er for dets Vigtighed, des mindre kan han blive staaende ved enkelte glædelige Spor af hans Virksomhed, som beroligende Resultater, og des mere maa han tage Hensyn til den hele Indflydelse, hans Virksomhed har paa den Unges Gemyt og Adfærd. Det gjelder ikke her Glosser, som blot skulle læres udenad, ikke historiske Begi-

venheder, der nærmest skulle bestjefte Hukommelse og Phantasi, ikke stringente mathematiske Beviser, hvis Gyldighed eller Ugyldighed lader sig godtgjøre inden Erfaringens Kreds, nei! det gjelder vigtige for Menneskets Væe og Vel afgjærende Sandheder, der skulle seles i samme Dieblit, som de begribes, og altsaa til samme Tid bestjefte baade Hjerte og Forstand. Paa den rigtigere eller urigtigere Opfattelse af disse Sandheder, paa den mere eller mindre Følelse af deres Vigtighed, beroer atter deres Indvirkning paa den hele Tænke- og Handle=Maade. Her kan et Pennestreg ikke rette den begangne Feil, en Egenomigjen ikke gjere det gjorte ugjort, thi det staaer skrevet med Ordets eller Handlingens uudslettelige Præg, og selv den bedste Villie kan ikke skjule det. Det er dette, som Religionslæreren stedse maa have for Øie, og som gjør hans Kald ligesaa betydningsfuldt, som det i sig selv er helligt. Det er imidlertid vistnok ingenlunde opmuntrende at see og vide denne Virksomhed ofte saa lidet paaskjennet, og kun den religiøse Indifferentisme, der gif nærmest foran den senere ogsaa i religiøs Henseende mere bevægede Tid, kan forklare dette Scersyn. Dog det er vel, at der i dette, som i Alt andet, gives en heiere Domstol end den menneskelige, og at selv Religionslæreren nu og da mindes om, at han arbejder for mere end i Dag og i Morgen. Men hvad jeg her har sagt om Reli-

gionsunderviisningens Betydning i Almindelighed, maa ogsaa kunne anvendes paa de lærde Skoler i Særdeleshed; dog kan her hverken jeg eller nogen ved disse ansat Religionslærere glemme, at vi ogsaa ere en heiere menneskelig Vvirghed undergivne. Det er vort Forhold til denne i Almindelighed, de Forbringer, den med Rette kan gjøre til os, og de billige Hensyn, som vi igjen maae kunne forlange af den, der har foranlediget mig til at nedskrive følgende Bemærkninger med Hensyn til Religionsunderviisningen i vore lærde Skoler.

Ihvorel den fornuftige Lærer ikke arbejder udelukkende for, at hans Disciple skulle kunne bestaae sig godt ved Examen artium, er det dog temmelig vensynligt, at Den, som taber dette nærmeste Maal af Sigte, eller maafee endog overseer det, har ikke fattet, eller i alt Fald ikke fastholdt Betydningen af sin Virksomhed som Skolemand. Han har som saadan kun at bestille med den forberedende Deel af den hele videnskabelige Dannelse, med Grundvolden til den Bygning, for at blive ved en gammel Eignelse, som en friere og selvstændigere Virksomhed, forbunden med veiledende Hjælp, skal fuldføre. Videnskabelighed og Lærdom i strængere Forstand have derfor intet med Skolerne at bestille, og den Skolemand, som paa Grundighedens Beføstning segte at gjøre disse fremstinnende, vilde være at ligne med den Bygmester,

som glemte at bygge Grunden solid over de Pirater, der kunde klæde ret smukt paa Bygningen, naar denne engang var fuldendt. Imidlertid er det en af de syn-
 derlige Forbringere, som vor Tid gjer til de lærde Skoler, at de skulle præstere noget fuldendt, og ikke blive staaende ved det blotte Grundlag. Hertil sigte de mangfoldige Udsættelser paa Skolernes Indretning og Fremgang, hvoraf ingen har til Hensigt at ind-
 strænke endnu mere Omfanget af Skolevidenskaberne, for at bygge Grunden endnu fastere; men alle synes, trods deres Forskjellighed, at være enige deri, at Skolerne først da have opfyldt deres Bestemmelse, naar de afgive mangesidigen dannede, videnskabelige og lærde Ynglinge til Universitetet. Hvad enten det nu er Hang til at dadle det Bestaaende, og Lyst til at sige noget Nyt, der har fremkaldt de mange Klager over vort Skolevæsen, eller det maaskee endog er Skolemænd selv, som have foranlediget en Deel af dem, ved Misforneelse med en altfor snever Virke-
 kreds, og større Tilbøielighed for andre Fag, end dem, der doceres; saa have de dog havt det Gode, at de have fremkaldt en Række af Betragtninger, som det ikke kan fortryde nogen Skolemand at have gennemgaaet. Overst blandt disse staaer den: om Skolerne ere at ansee som uafhængige, for og ved sig selv bestaaende Dannelsesanstalter. Besvarelsen af dette Spørgsmaal vil, fremsfor

enhver anden Betragtning, lede os til at finde det rette Standpunkt, hvorfra vi skulle betragte Skolerne.

Dersom vore lærde Skoler skulde udgjøre uafhængige for og ved sig selv bestaaende Dannelseinstitutioner, da maatte man kunne gjøre den Fordring til dem, at de ikke blot uddannede Disciplenes intellectueller og moralske Unlæg, men ogsaa gjorde dem skikkede til, at træde umiddelbart over i de forskjellige Retninger af Livet, hvori de høiere Videnskaber have forgrenet sig. Herved vilde de vise sig som noget Selvstændigt, og den Unge behøvede da blot at have gennemgaaet Skolen, for at være brugbar i Livet. Dog hertil ere Skolerne efter deres nærværende Indretning ingenlunde skikkede, og de, der bortsendes fra dem, som modne med Hensyn til den Underviisning, som der gives, erklæres paa ingen Maade derved for duelige til at træde over i noget enkelt bestemt Fag. Skolerne pege derfor hen paa et Supplement for deres Virksomhed, og dette er Universitetet. Men er det i det Hele Livet, som skal opdrage og oplære os, kan hverken Skolen eller Universitetet ville tilegne sig dette udelukkende, men maae hellere rette deres Virksomhed derhen, at gjøre den Unge skikkede til, at lade sig opdrage og oplære af Livet. Dette er den fælleds Opgave, som begge maae være enige om at løse, men hver paa sin særegne Maade. Skolen skal altsaa først gjøre den Unge skikkede til at træde over i

Livet. Men hvorledes skal dette skee? Herom synes det, at man maa, eftersom Anskuelserne af Livet ere mere materielle eller ideelle, bestandig være uenige, og at enhver kommende Tid vil med sine nye Fordringer omstøde de gamle. Dog uden at indlade os paa at drøfte de mange gjorte Forslag til Skolernes Forbedring, og endnu mindre at fremkomme med nye og maaskee umodnere, ville vi gjere opmærksom paa, at Betingelsen for at leve Livet som et Fornuftvæsen, er at leve det med Bevidsthed. Herved forstaae vi en klar Indsæen og Forstaaen af de Ideer, som under de forskjellige Livsformer tiltale os. Livet under dets forskjellige Skikkelser er nemlig ikke et tomt Spil, der kun skal fængsle vore Sandser; men en Rigdom af Udtryk for de høieste Ideer, som vi skulle tilegne os. At denne Kunst ikke er Alle givet er vistnok; men Grunden dertil er ikke saameget at søge i Menneskenaturen, der, som saadan, maa kunne hæve sig til Bevidsthed om det Liv, den lever, men snarere i den Maade, hvorpaa den Enkelte er forberedet til Livet, og siden stædt ud i det. See vi nu hen til vore lærde Skolers hele Indretning, da gaaer denne ud paa at udvikle den Unges Tænkning og tidligen henlede hans Opmærksomhed paa, hvad der rører og bevæger sig i hans egen Sjæl, og paa de Ideer, som give Menneskelivet dets høiere Betydning. Dette skal han werde sig bevidst, lære at gribe og forstaae de i de forskjel-

lige Livsformer ham medende Idcer, og saaledes, med klar Erkjendelse af sig selv og af sit Forhold til Alt ham omgivende, gjere sig skicket til at leve et Liv med Bevidsthed. Derfor ves han tidligen i Abstraction, hvortil Sprogstudiet afgiver et saa hensigtsmæssigt Middel og gjeres bekjendt med Fortidens og Nutidens sterke Tænkere, og forskjellige Livsbevægelser. Paa denne Maade slutter han sig til Rækken af de Tænkende, finder Eenhed i de uendelige mange Forskjelligheder, og vorder saaledes baade sig selv og Livet klart bevidst. Han skal derfor heller ikke blive staaende ved nogen enkelt Livsform, endnu mindre lade sig aldeles beherske af samme, og skjendt han vel kan siges at opdrages til en bestemt Sphære, opdrages han dog ikke til nogen bestemt Retning i samme. Skolens Hovedformaal er derfor at udvikle, uden bestemt Retning i det Enkelte den menneskelige Tænkning ved de dertil nødvendige materielle Kundskaber. Imidlertid kan den Enkelte ikke hermed lade sig nøie. Som Medlem af et Samfund, og tilkommende Borgere i en Stat maa han bestemme sig til et enkelt Fag, eller følge en bestemt Livsretning, og da Skolen ikke yder ham den dertil fornødne Bistand, maa han forlade denne som utilstrækkelig, og gaae over, hvis han vil vedblive i samme Sphære, til en heiere Dannelsesanstalt. Denne er Universitetet, hvis Hensigt, ikke mindre end Skolernes, gaaer ud paa, at gjøre den

Unge skicket til at træde over i Livet, men som afgiver ham dertil i en bestemt Retning. De i Skolerne indsamlede Kundskaber, og den ved dem vakte Tænkning er det Substrat, hvorpaa Universitetet bygger videre, og forsaavidt betinger Skolen Universitetet; men idet Universitetet udvikler denne Tænkning i en særegen Retning, og forsyner med de dertil nødvendige Kundskaber supplerer Universitetet Skolen. Dog er det ikke de blotte Kundskaber i et bestemt Fag, som Universitetet forsyner de unge Studerende med, det søger jevnsidees hermed at understøtte og videre udvikle den i Skolerne vakte Selvbevidsthed og Livsbevidsthed. Derfor bydes dem disse Kundskaber i en streng videnskabelig Form, de til Grund liggende Ideer i de enkelte Livsretninger fremhæves, og bringes til klar Erkjendelse; og da man aldrig ret forstaaer det Enkelte uden at forstaae det Hele, giver Universitetet ogsaa Leilighed til en mere alsidig Uddannelse. Det synes derfor at have gjort til sin Hovedopgave, at gjøre den Unge skicket til, med en almindelig Dannelse og de særegne fornødne Kundskaber, at træde over i en bestemt Livsretning.

Da Skolemandens Virksomhed nu igjen maa ansees aldeles bestemt ved Skolens Bestaaffenhed, kan han heller ikke være uvidende om de Sfranker, hvoraf han nødvendigten maa lade denne sin Virksomhed begrænses, og hvor fristende det end ofte kan være

for ham, som Videnskabsmand, at overskride disse, for derved at komme ind paa et friere Gebet, maa dog Hensyn til Disciplenes Tarv, og ikke til ham selv, holde ham tilbage. Det er netop her, at Examen artium har noget beroligende for Læreren, da den er den offentlige og authoriserede Maalestof for de enkelte Discipliners Behandling i Skolerne. Universitetet har bestemt, hvad og hvor meget der af Skolerne skal præsteres, og ved de authoriserede Lærebøger i de forssjellige Fag tillige angivet Maaden, hvorpaa det givne Material skal behandles, forsaavidt nemlig som et saadant hvorledes lader sig bestemme. Det er Mis kjendelse heraf, som har frembragt saamange Klager over Examen artium, idet man paa den ene Side var sig bevidst, at man havde medgivet Dimittenderne mere, end der almindeligen fordredes, eller kunde fordres ved denne Examen, og paa den anden Side maatte erkjende, at denne samme Examen, for det meste sit Princip tro, bred sig kun om Grunden, lidet eller intet om Udøvelserne. Vel er det sandt, at Skolemanden i en mere indskrænket Virkefæds let fristes til at stagnere; men det er paa den anden Side ligesaa sandt, at har han fattet Betydningen og Vigtigheden af sit Arbejde inden de nødvendige Skranke, kan det aldrig mangle Interesse for ham, ligesom han i Grundvoldens Gedigenhed har Feilighed til at lade sin Lærdom erkjende,

og i sin Omhyggelighed for den at lade sin Retsindighed see som Menneske og Embedsmand.

Det er dernæst eiensynligt, at der, naar de lærde Skoler udgjøre det første Led i Rækken af de Midler, som fremme den hele høiere Dannelse, og Universitetet slutter sig umiddelbart indgribende hertil, efter Sagens Natur da bør være det næste Samkvem og den næste Forbindelse mellem dette og hine. Derved seer Skolemanden sig istand til at bestemme i de specielle Tilfælde, hvorledes han skal behandle det opgivne hvad og hvor meget, der skal læres, og undgaae enhver Yderlighed. Uden en saadan næiere Forbindelse med Universitetet vil Skolemanden faare let ledes til at betragte den Dannelsesanstalt, han er ansat ved, som noget Isoleret, hvor det gjælder om, at give Disciplen den stærst mulige Masse af Kundskaber, og forsyne ham med allehaande Lærdoms Apparater. Men herved bringes han ud over det Punkt, hvor Universitetet anseer det for hensigtsmæssigt at begynde sin Virksomhed, og maa, da for den Enkelte ingen Undtagelse kan gøres, for en Tid snarere gaae tilbage end frem. Men heller ikke er Ulempen mindre, naar Universitetet ikke tager et bestandigt Hensyn til Fremgangen i Skolerne. Vel har det bestemt, hvad der skal læres og hvor meget, og tillige givet en almindelig Norm for Behandlingsmaaden, og synes derfor kun at have at overtyde

sig om, hvorvidt disse Bestemmelser ere opfyldte. Men det kan dog ikke nægtes, at, hvorvidt dette hvad er passende, eller dette hvor meget er udførligt, kan Ingen bedre bedømme end Skolemanden, ligesom Lærebøgernes Hensigtsmæssighed eller U hensigtsmæssighed vil vise sig tydeligst for ham. Herom bør altsaa Universitetet indhente dygtige og erfarne Skolemænds Betænkninger, og forsaavidt som disse maatte finde det for meget eller for lidet, hvad der kræves, en Forandring snarest mulig skee. Herved forebygges, at Skolerne hverken blive overlæsfede, eller fristes til at gaae videre end Bestemmelsen, fordi Arbeidet er for let, og Universitetet vil stedse vide, paa hvad Plads det har at stille sig i Forhold til Skolerne, og saaledes hverken begynde for heit eller for lavt med sine unge Studerende. Hvorvidt Examinator ved Universitetet, i at prøve Candidatens aandelige Modenhed, bør anstille denne Prøve efter de ved Underviisningen til Grund lagte Lærebøger, eller efter sin egen Læreform, ville vi længere hen komme til nærmere at omtale.

Efter disse almindelige Bemærkninger om Skolernes Beskaffenhed og Forhold til Universitetet, hvoraf saameget er indlysende, at Skolerne ikke vilkaarligen kunne affikke sig et Maal for deres Virksomhed, men maa erkjende dette givet i deres særegne Forhold til en høiere Dannelsesanstalt, ville vi gaac

over til den nærmeste Gjenstand for nærværende Afhandling, nemlig Religionsunderviisningen i vore lærde Skoler. Som en af de Discipliner, der er gjort til Underviisningsgjenstand i Skolerne, er dens Indhold og Omfang af Universitetet bestemt; der fordres nemlig Krog Meyers eller Fogtmans Lærebog i den christelige Religion, og Herslebs større Lærebog i Bibelhistorien, ved hvilke opgivne Lærebøger tillige Behandlingsmaaden i Almindelighed er antydet. Her til er føiet et af de større Evangelier, læst paa Græff, eller et Æquivalent af Brevenc. Smidlertid skjønnes let, at, om end Behandlingsmaaden i Almindelighed er antydet ved de forordnede Lærebøger, maa dog Behandlingen af den givne Materie væsentligen være overladt til Læreren selv. Jo større Vilkaarlighed her maa kunne tænkes mulig, og jo mere Individualiteten vil i denne Disciplin fremhæve sig som gjeldende, des nødvendigere er det, at Enhver, hvem dette vigtige Fag er overdraget, har tydeliggjort sig selv, hvad han derved har paataget sig. Dette leder igjen til næiere at undersøge de Fordringer, som Universitetet kan gjøre til den, der er beskikket til Religionslærer ved de lærde Skoler.

Som den første Fordring kunne vi vel nævne den, at Læreren besidder de til denne Underviisning fornødne Kundskaber. Derfor synes der i det Hele godt at være sørget, idet Universitetet ansætter til

Religionslærere theologiske Candidater, og i Reglen Landabilister. Disse, der saaledes af det theologiske Facultet ere cum laude anerkjendte dygtige til at overtage et geistligt Embede, og den dermed forbundne Underviisning i Christendommen, maae vel ogsaa kunne betroes til at give christelig Religionsunderviisning i de lærde Skoler. Da dernæst de Fleste, der ansættes som Udjuncter, erholde denne Ansættelse ikke længe efter at have absolveret Attestats, vil man med al Rimelighed kunne formode, at deres Theologie endnu er dem i frisk Minde, hvorsfor heller ikke nogen særegen Prøve er nødvendig. Med Undtagelse af de Fag, som de examinerede Philosopher maatte overtage ved Skolerne, er Religionen det eneste, der har offentlig Garantie for dens Læreres Kundskaber. Ethvert af de øvrige Fag derimod maa, som det synes, næres med Lærere, om hvis Kundskaber, efter Tingenes nærbærende Stilling, først en længere Erfaring kan overtøye selv dem, der ansætte dem. Men, idet Religionen saaledes har et stort og væsentligt Fortrin fremfor saamange af de øvrige Discipliner, maatte man ogsaa formode, at Udbyttet her var langt større, end ved flere af de øvrige. Imidlertid dersom vi tage de ved Examen artium fra 1827 til 1832 inclusive givne Religionscharacterer, ville vi see, at der i denne Disciplin slet ikke noget Stort er præsteret, ja at det ikke hæver sig synderligt.

over det Middelmaadige. Saaledes have ved Exam. art. 1827 af 149 Dimittender 5 erhøldt Laud. pr. cet., 77 Laud., 61 Haud illaud., og 6 non contemn.; 1828 af 194 Dimittender 12 faact Laud. pr. cet., 79 Laud., 97 Haud illaud., og 6 non contemn.; 1829 af 162 Dimittender 9 faact Laud. pr. cet., 67 Laud., 74 Haud illaud., og 12 non contemn.; 1830 af 150 Dimittender 6 Laud. pr. cet., 57 Laud., 71 Haud illaud., og 16 non contemn.; 1831 af 167 Dimittender 7 faact Laud. pr. cet., 62 Laud., 89 Haud illaud. og 9 non contemn.; 1832 af 210 Dimittender 14 faact Laud. pr. cet., 102 Laud., 85 Haud illaud. og 9 non contemn. Med Undtagelse af Aarene 1827 og 1832 have saaledes Haud illaud. for Religion været de overveieude, og det er sikkerligen ikke formeget sagt, at dette ei er synderligt over det Middelmaadige. Endskjendt der nu vistnok lader sig anfere mange udvortes Omstændigheder, der betinge det mere eller mindre heldige Udfald af Religionsunderviisningen, og altsaa ogsaa af Prøven derover, endskjendt denne Disciplins særegne Natur allerede indeholder een Grund til vanskeligere deri at præstere en Examen; kan Alt dette dog ikke være fuldkommen beroligende for den paagjældende Lærer, førend han har kunnet sige sig selv, at der fra hans Side Intet mangler i det, der kan fordres af ham. I Besiddelse selv af

en stor Mængde af theologiske Kundskaber, vil Den, som bliver Religionslærer i en Skole, dog snart erkjende, at disse Kundskaber alene ikke gjøre ham det muligt at være, hvad han bør være. Dertil udfordres nemlig desforuden den fornødne practiske Dygtighed, hvilken vi med Rette kunne ansee for den anden Fordring til en Religionslærer, at han skal besidde. Denne Dygtighed maa igjen kunne betragtes deels som Færdighed i, at fremtage af sit større Forsraad hvad og hvor meget, der er passende, deels som Færdighed i, herom at vække hos Disciplene en klar og levende Erkjendelse.

Hvad den første Art af denne Dygtighed angaaer, da kan kun et klart Begreb om Religionsunderviisningens Betydning i vore lærde Skoler forskaffe denne, og Universitetet maa med Rette kunne forlange, at enhver Religionslærer erhverver sig dette. Men herom er det vanskeligere at blive enig med sig selv, end det ved første Oieblik kunde synes. At være Religionslærer synes de fleste at være en temmelig let Sag, og ingenlunde at kunne sættes i Sammenligning med flere af de øvrige Skolediscipliner. Det forholdes sig imidlertid langt fra saaledes. Tager vi nærmest Hensyn til de to nederste Klasser i vore lærde Skoler, da er Underviisningen i Religion der jo at betragte som en Forberedelse til Confirmation, hvorfor der ogsaa gjerne bruges Valles Lærebog,

Herselebs større eller mindre Bibelhistorie og Luthers
 Catechismus. Hermed af og til at forbinde Læsning
 i Bibelen er vistnok ikke uden stor Gudskyldelse paa det
 unge Gemyt, som derved føres lige ind i det christe-
 lige Element, og under en fornuftig christelig Lærers
 Veiledning tidligen lærer at kjende og agte de Ord,
 som staae høiere end al menneskelig Wiisdom. I disse
 Classer er da Hovedsagen at vække og nære et
 christeligt religiøst Sind hos Barnet. Men
 ved Overgangen fra anden til tredie Klasse begynder
 den saa kaldte høiere Religionsunderviisning, og det
 er om dennes Beskaffenhed, at det ikke er saa let, at
 danne sig et klart Begreb. At tydeliggjøre de christe-
 lige Sandheders indre Sammenhæng, og gjøre Chris-
 stendommen og den christelige Tro indlysende for
 Erkjendelsen og Fornuften, vil vel i Almindelighed
 betragtes som Hovedopgaven for den høiere Religions-
 underviisning i Skolerne. Dog hermed er den ingen-
 lunde særdis, det er kun den ene Side af dens Wirk-
 somhed, som derved er betegnet; den anden er:
 Uddannelsen af det christelig religiøse Sind
 hos den Unge. Ligesom nemlig Religionens Væsen
 ikke bestaaer i fromme Følelser og dunkle Fornem-
 melser, saaledes bestaaer det endnu mindre i et foldt
 Videri, udtømmende Forklaringer eller skarpe Defini-
 tioner. Men det er i Forbindelsen af disse ovennævnte
 Diemed, at Vanskelighederne møde; thi, dersom

Læreren nærmest vil virke paa det unge Hjerte, lider den strængere Erkjendelse let derunder, og er det Erkjendelsen og Fornuften, han vil tilfredsstille, finder han ofte til sin Forbauselse Hjertet koldt. Den Kunst altsaa at kunne tiltale paa eengang lige kraftigt Forstand og Hjerte, er den eneste, der kan løse denne Knude, men denne Kunst er kun Gaa given, og af de Øvrige kan man kun forlange det saa godt, som de kunne gjøre det. Det er vel ogsaa for at undgaae denne Banffelighed, at Religionsunderviisningen i vore lærde Skoler ofte udarter til en blot Forstandsbestjefstiggelse, at den bestaaer i at lade Disciplen lære sine Lærebøger udenad med nogen Forklaring af det Banffeligere, og en Tilgift af nogle termini technici, der ved passende Leilighed kunne anbringes, kort at den hele Underviisning beregnes paa en forestaaende Examen. Dog vilde det være urigtigt at tillægge Læreren, og hvis man selv er Lærer taabeligt at paatage sig mere Skyld heri, end Guds egen Samvittighed tilkjender Guds; derimod kan man ikke undlade at vise, at de Omstændigheder, under hvilke Læreren virker, have den største Part af Skylden. Religionstimerne ere henlagte mellem de øvrige Timer som de bedst kunne falde, og sjældent i større Antal end 10 om Ugen, til 4 Glasfer. Hverken altsaa Timernes Beliggenhed eller deres Antal skal indgive den Unge nogen større Agtelse for den Disciplin.

Sang og Bøn ere, paa faa Steder nær, forviste fra Skolerne, hvorved Læreren har mistet et vigtigt Middel til at virke paa de unge Hjertér. Religionslæreren ved vore lærde Skoler er en ret og slet theologisk Candidat, medens Første-Læreren ved vore Borger-skoler har præstelig Indvielse; en Omstændighed, der beviser, at Staten ikke tillægger den ved de lærde Skoler ansatte Religionslærer nogen geistlig Betydning. Hverken understøttet af Skolen eller Kirken skal Religionslæreren altsaa ved sine personlige Egenskaber vide at gøre sig gjældende blandt de Unge, ham anbetroede. Men tænke vi os nu hertil en ung Candidat paa 23 à 24 Aar, der kan have afsolberet en brillant Examen, men hvis Sind og Liv derfor just ikke altid er gennemtrængt af Christendommens Aand og Væsen, og som ikke har syn-derlig Erfaring i at undervise, da kan det ikke undre Noget, om en Saadan tager galt fat, gjør et uheldigt Indtryk, hvorved Frugten af Arbeidet for lang Tid forspildes, og griber det Nødmiddel at blive en tør kold Docent. En saadan Lærer kan gjerne i sine academiske Aar have givet en Deel Underviisning i Religion, maafee endogsaa have glimrende Anbefalinger om sin Duellighed og Samvittighedsfuldhed heri; men i de allerfleste Tilfælde er denne Underviisning kun givet Uconfirmerede, eller i det høieste nogle privat Dimittender, der gjerne ønske snarest muligt

at vorde færdige. Heelt tilgiveligt er det derfor, at den unge theologiske Kandidat fremtræder i de Klasser, hvor den høiere Religionsunderviisning gives, som en theologisk Docent, og arbejder paa, at gjere sine Lærlinge til en Slags Halv-Theologer. Jo lettere en saadan Læremethode kan ved Examen krones med et heldigt Udfald, des forklarligere er det, at Læreren kan vedblive hermed; og det er først en sund Livsphilosophie og en varm Sandt for hvad der er Christendom og ikke Theologie, der kan bringe ham fra denne Daarlighed. Saaledes er det maaskee først efter flere Aars Arbeide, at han kjemper sig frem til den Overbeviisning, at Theologien har intet med Skolerne at bestille, at den Opgave, som her skal løses, er, at bringe den Uge til, med klar Erkjendelse og fuldt Hjerte, at forstaae og gribe Christendommen i dens Reenhed og Heelhed. Dogmatiseren, Polemiseren, Indvending paa Indvending mod de forskjellige christelige Anskuelser er ikke det, hvormed Disciplens Hoved skal fyldes, og kan det end ikke undgaaes, undertiden at tage Hensyn til det sidste, maa det dog skee saaledes, at Discipelen faaer et bestemt Resultat der ud af, som stemmer med hans hele øvrige Kundskab, og at han i det Hele er sig bevidst, at han ikke lærer Christendom, for blot til givne Tid og Sted at gjere rede derfor, men for at den kan være en Støtte for

hans Gud og et Lys paa hans Vej. Men den ældre Religionslærer, som har tilkjempet sig denne Overbeviisning, kan heller ikke tvivle om, at han har en geistlig Betydning, idet han er det Organ, der knytter den høiere dannede Unge, og en stor Deel af de vordende Embedsmænd til Kirken og det kirkelige Liv. Kun måa man beklage, at han da ogsaa for det meste er færdig til at drage bort for Skolen, og maa overlade Pladsen atter til en Begynder.

Swad den anden Art af denne Dygtighed angaaer, eller Færdigheden til at vække hos Disciplen en klar og levende Erkjendelse af det, som foredrages, da henhører denne under Methodiken og dens Regler i Almindelighed. Herover hører ogsaa sædvanligen den theologiske Student et Cursus ved Universitetet, og det falder ham derfor lettere, at gjere den specielle Anvendelse paa Skoleunderviisningen. Iøvrigt er det her, at Øvelsen først gjør Mesteren, og er den første Art af Dygtigheden tilstede, vil ogsaa uden Vanskelighed den anden komme. Vanskeligheden ved Religionsunderviisning, at den har ideelle Gjenstande og abstracte Begreber at beskjeftige sig med, hvilket gjør Læreren's Færdighed til at vække en klar og levende Erkjendelse af det Foredragne saa meget mere nødvendig, lattes igjen derved, at han kun har at udvikle, hvad der er givet Enhver i Gudsbevidstheden, ikke først at opstille en Række af Slutninger, hvorpaa

der skal bygges videre. Desuden er det let for en Lærer, at overtøye sig om han er forstaaet af sine Disciple eller ikke, og enhver urigtig Opfatning, ethvert vrangt Svar af denne vil nede hiin til at øve sin Skarpsindighed, og give ham Færdighed i at udtrykke sig. At forlange af en theologisk Candidat, der overtog Religionsunderviisningen i en lærd Skole, at han skulde aflægge en særegen Prøve paa sine Kundskaber i Methodiken, vilde derfor vist i de fleste Tilfælde være overflødig, i al Fald maatte da en saadan Prøve ikke være saameget theoretisk, som practisk.

Endelig komme vi til den tredie Fordring, som Universitetet maa kunne gjøre til Religionslæreren ved Skolerne, og denne er, at han selv gjennemtrængt af den protestantiske kirkelige Tro underviser de Unge i samme. Jo mindre han feler sig bunden ved noget særegent Løste, han har nemlig kun aflagt den sædvanlige Candidat=Ged, des lettere kan han troe sig fri i denne sin Virksomhed, og her have vi atter et Beviis for, at Staten ikke tillægger de ved de lærde Skoler ansatte Religionslærere nogen geistlig Betydning. Imidlertid er dette aabenbart en farlig Sag; thi hvad jeg ikke har lovet, kan Ingen forpligte mig til at holde, og Enhver seer let, at Veien her er aaben for en vantro eller anderledes troende Lærer, til under en fleeraarig Virksomhed at indsmugle i

Stat og Kirke et betydeligt Antal ligesindede Disciple. Jo lettere en Lærer i Religion i de lærde Skoler kunde falde paa, at gjere denne Underviisning nærmest til Forstandens Sag, des snarere vilde han maaskee indbilde sig, at hans egen Overbeviisning ikke havde væsentlig hermed at gjere, og saaledes enten ganske skjule den, eller dog i al Falb maskere den. Heraf vilde da naturligen følge, at Disciplene slet ingen Overbeviisning fik, thi kun hvad der kommer fra Hjertet gaaer til Hjertet. Eller ogsaa Læreren troede sig befriet til at bibringe Discipelen sin religiøse Overbeviisning, om denne end stred mod den kirkelige Tro og det kirkelige Lærebegreb, deels fordi han ikke ved noget Løfte var forpligtet til det Modsatte, deels fordi han her har at gjere med Mennesker, som kunde synes at være istand til, at prøve Alt og beholde det Bedste. Men i dette Tilfælde kan en saadan Lærer med sin Virksomhed, sammenlignet med Kirkens Lærere, og de Forpligtelser, Staten paalægger dem, ikke tage sig anderledes ud end som Branglærer, og hans Disciple maae ansees for vildlede. Heraf bliver det altsaa en Følge, at Religionslæreren maa hylde den kirkelige Tro og følge det kirkelige Lærebegreb. Kun saaledes kan han skaffe sin Lærling en fast Overbeviisning, der, saafremt Kirken hviler paa Aabenbaringens Grund, har sine Rødder i samme, og som i ethvert Tilfælde saalænge maa erkjendes gyldig, som

Kirken gjer det, hvoraf den er udsprungen. Han indgyder ham derved Afgtelse for Kirken, hvortil han herer, og det kirkelige Liv, og holder ham fra at opfaste sig til umoden Dommer over Tingenes bestaaende Orden, eller at blive en kold Foragter af det religiøse Livs Former. Det er maaskee af Hensyn hertil, at flere have foreslaaet, at henlægge Religionsunderviisningen i de lærde Skoler under den paa Stedet værende Sognepræst. Herved var vistnok meget vundet, thi man kunde faae en Mand af prøvet Tro og Dygtighed, som havde geistlig Betydning, og som mere umiddelbart var istand til at knytte de Uнге til Kirken, endelig var man derved heller ikke udsat for saamange Lærefkister, og ved dem for saamange Begyndere i Religionsunderviisningen. Imidlertid er det dog et Spørgsmaal, om disse Fordele kunne opveie de rimelig skadelige Følger af en saadan Foranstaltning. Oftere maatte Præstens øvrige Forretninger kunne komme til at collidere med hans Skoletimer, og herte disse end med til hans Embede, kunde de dog komme til at staae tilbage for andre uopsættelige. Desuden vilde det maaskee ogsaa have sin Vanskelighed, at bestemme Forholdet i dette Tilfælde mellem Skolens Rector og Sognepræsten. Tænkte som sideordnede, eller Præsten som underordnet, vilde der paa begge Maader let kunne bevirkes et spændt Forhold. Men den største Skade vilde være den, at

Lærerne da ikke kom til længere umiddelbar at indvirke sædelig dannende paa deres Disciple. Det sande aandige Baand mellem Lærere og Lærlinge blev derved løst, og noget Fremmedt kom ind i Skolen, hvorved denne vilde ophøre at bestaae som et Heelt. Kirken vilde maaskee atter søge at underordne sig Skolen, og derved fremkalde de Mangler og Ufuldkommenheder ved Skoleunderviisningen, som deraf ere en Følge. Bedre derfor at Skolerne have Religionslæreren af deres Læreres Midte, blot at der kan have Sikkerhed for dennes Dygtighed og religiøse Overbeviisning, og at han ikke manglede al geistlig Betydning.

Efter saaledes at have fremsat de Fordringer, som Universitetet kan gjere til de ved de lærde Skoler ansatte Religionslærere, komme vi tilsidst til de billige Hensyn, som disse maae kunne forlange af Universitetet. Dette har forbeholdt sig en Control over Underviisningen saavel i Religion, som i de øvrige Skolevidenskaber og Sprogene, og dette ikke blot i Henseende til hvad og hvormeget der læres, men ogsaa hvorvidt de Dmitterede med den Grad af Landsdannelse have tilegnet sig dette, at de kunne optages blandt de academiske Borgere. Det er tilforordnet de theologiske Professorer at examinere i Religion ved Exam. art. og unegtelig synes her ikke at kunne være truffet noget bedre Valg. Disse

Mænds Kundskaber og den Færdighed, de have i at examinere, maac gjere dem særdeles skikkede til at være de unge Dimittenders Examinatorer. Dog kan det ikke nægtes, at, da den Cyclus, inden hvilken disse Mænd ideligen bevæge sig, er en ganske anden, end den, hvori Skoledisciplen bevæger sig, bør hertil tages et bestandigt Hensyn, og dersom dette ikke skeer, beviser man ikke Religionslæreren den Villighed, man skylder ham. Han skal ikke danne unge Mennesker, der skulle kunne underkaste sig en Examen i Theologie, men i den christelige Religion, og Forskjellen herpaa er ligesaa indlysende som stor. Den unge Dimittent skal kjende de forskjellige christelige Troeslærdomme, og skriftmæssigen kunne begrunde dem, men der kan ikke fordres Regnskab af ham over disse Dogmers Udvikling og Skjebne fra den første Christen-Tid indtil nu. Han maatte da have lært Dogme- og Kirkehistorie. Han skal være underrettet om Begjerne i den hellige Skrift, vide deres Indhold omtrentlig og kjende deres Forfattere og Affattelsestid, forsaavidt dette lader sig bestemme. Men man kan ikke forlange, at han skal kjende disse Begers Indhold Capitel for Capitel, en Prøve, der vilde være svær nok for en theologisk Examinant. Han skal kjende de Konststudryk, som hans Lærebog umiddelbart giver ham Leilighed til, men ikke den Mangfoldighed og de Distinctioner deraf, som Theologien har opfundet.

Endelig skal han kunne aflægge en Prøve over den Deel, han paa Græst har læst af det nye Testamente, (dette Pensum maa vel antages at here under Religionen og ikke under Philologien), saaledes som man kan forlange den af en bedre oplyst og dannet Christen, men ikke som man kan forlange den af Theologen *ex professo*. Oversees dette, og Examinator drager Examinanden uformærket over i sin Sphære, da er det begribeligt, at denne ikke forstaaer hiins Spørgsmaal, og at hiin igjen finder dennes Svar grebne i Lusten og rebende Uvidenhed. Tillsættes nu Læreren den tilberlige Portion af denne formeentlige Uvidenhed, da foruretter man ham vistnok, og han kan ikke andet end besvære sig over, at man intet Hensyn tager til hans begrændsede Virkefæds.

Men med ikke mindre Ret maa Læreren kunne forvente, at Examinator i sin Examination holder sig nøie og næsten udelukkende til den Lærebog, som er angivet at være lagt til Grund ved Kandidatens Underviisning i Skolen. Herimod lod sig maaskee indvende, at det er Kandidatens aandelige Modenhed i Religionen, der skal prøves, og at dette skeer bedst ved ikke at holde sig til den Lærebog, som han i Skolen har været vant til. Langt fra at nægte, at det er Dimittendens aandelige Modenhed, som skal prøves og bedømmes, kan man med Freie paastaae, at dette ikke lader sig sikkert eller tilfredsstillende gjøre,

uden just efter den Lærebog, som er brugt til Grundlag ved hans Underviisning. Er det i det Hele erkjendt, at Underviisningen fremmes eller hindres ved Lærebogernes Godhed eller Slethed, da kan det heller ikke omtvivles, at Disciplens Kundskaber er betinget ved hans Lærebog. At binde ham til en bestemt og rigtig Form, er den første Betingelse for al grundig Underviisning, og det er først den modne selvstændige Tænkning, som lader ham foragte den gamle Form, for at støbe ham i en ny, hans egen. Der gives derfor ligesaamange forskellige Former for den menneskelige Videnskab, som der gives selvstændige Hoveder, og den aandelige Modenhed viser sig her i Færdighed i at omstøbe de under fremmede Former fremkommende Ideer i sin egen engang antagne Form. Underledes forholder det sig med den Unga, hvis aandelige Modenhed sees af den Færdighed, hvormed han bevæger sig i den ham givne Form, uden at man af ham kan forlange, at han skal kunne gjere det samme i en fremmed. Formen har desuden for ham endnu noget saa bindende, at han maangen Gang ikke kjender den samme kun under forskellige Former udtrykte Idee. Heraf følger naturligen, at, dersom Candidaten skal examineres uden Hensyn til den Form, hvori hans Forestillinger og Begreber ere affattede, da vil han befinde sig paa en ham fremmed Mark, hvor kun det fortrinlige Hoved orienterer sig, men hvor det middel-

maadige og jævne Hoved sikkerligen let farer vild. Gjerne tilstaae vi, dersom det var en Samtale over religiøse Materier, der her anstilledes, hvor det var den Landsøverlegue om at gjere at see, hvorvidt den Umyndigere kunde bevæge sig frit, og staae paa egne Been, at det da var saare hensigtsmæssigt at tage den gamle Stette fra ham, og føre ham ud paa en friere Mark. Men her gjelder det en Examination, hvor ethvert urigtigt Svar regnes Kandidaten til Døde, og hvor han altsaa vogter sig for ethvert Udtryk, han ikke er sig bevidst at være rigtigt. Som rigtigt for hans Bevidsthed vil igjen kun det staae, hvad han kan hense til sin Lærebog, eller hvad Læreren i Overeensstemmelse med den har foredraget ham, og saaledes komme hans Tanker under Examinationen naturligen til ideligen at bevæge sig inden disse Skranke. I det Hele kan en Examen ikke gjere til sit Formaal, at prøve om Kandidaten er et selvstændigt tænkende Hoved, men hvorvidt han har tilegnet sig en vis given Kundskabsmaasse, og veed med Færdighed at bevæge sig i samme. Dersom desuden Graminator ved Exam. art. gjorde sig det til en Regel at følge sin egen Læreform uden Hensyn til den ved Lærebogen givne, da vilde maaskee en mindre selvstændig Lærer, i den Tanke, at han derved kunne hjælpe sine Disciple til et bedre Udfald af Examen, fristes til i den paagjældende Disciplin at

gjøre Examinators Læreform til den, han for Fremtiden fulgte. Men endogsaa dette tænkt som muligt, vilde atter en Vanskelighed mede med Hensyn til Religionen. Her kan efter Examinatorernes Antal gives fire forskjellige Læreformer. Hvilke af disse skulde da vælges? Alle kunde man ikke tage med, thi derved gif Betingelsen for al grundig Underviisning, Tilnyttelsen til en bestemt Form, tilgrunde. Og valgte man kun een, den som kom den ved Lærebogen givne, eller Gens egen Læreform nærmest, da stod man Fare for, at Candidaten kom op under en af de tre andre Examinatorer. Alt dette undgaacs, naar Læreren følger saa neie, som det er muligt, den ved Lærebogen antydede Form, og Examinator under sin Examination anseer sig bunden ved samme. Dog kan herved ikke menes, at et fornuftigt Svar af Candidaten ikke skulde tages for gyldigt, uden at det gives med Lærebogens udtryffelige Ord. Hovedsagen er, at der ikke fordres mere af Candidaten end han bestemt maa kunne præstere, og at hvad der ydes over dette, ansees som en Tilgift af den Enkelte.

Men ligesom Skolen maa kunne forlange, at Universitetet skal forstaae dens og dens enkelte Læreres Virksomhed, saaledes maa den med ligesaa megen Villighed kunne forlange, at Universitetet skal supplere hvad den har begyndt uden at kunne fuldende. Skolens Virksomhed er, uden netop som Grund-

vold betragtet, ufuldendt og utilstrækkelig, og indeholder intet opmuntrende for Læreren, uden han seer, at der, hvor han slipper, tager en kraftigere Arm fat. Derfor træder ogsaa Universitetet til, uddannende og fuldendende Skoleundervisningen, og forbigaaer almindeligen ikke nogen Disciplin, der kan ansees uundværlig for den høiere Dannelse i Almindelighed, og den nødvendige Embedsdygtighed i Særdeleshed. Men spørger Religionslæreren i Skolerne, hvorved Universitetet træder til uddannende og fuldendende hans paabegyndte Arbejde, da er visseligent Svaret hverken opmuntrende eller beroligende. Det maa let nedslaae hans Mod at begynde Ar for Ar paa et Arbejde, han umuligen kan fuldende, og som dog Ingen understøtter ham med, og det maa gaae ham dybt til Hjerte, at, medens han seer saa mange dygtige og retsindige Bygmestere forene sig om, hver paa sin Maade, at opføre en skøn Bygning paa den lagde Grundvold, staaer Hjærnepillen, hvis Grund han har lagt, og uden hvilken dog den hele Bygning saa let forskyder sig, sig selv overladt, givet i Hænderne paa den unge Studerende alene. Han kan ikke være saa forfængelig at indbilde sig, at den Guds-kundskab, han har indgivet den Unge, og de Grund-sætninger, han har bibragt ham, skulde staae urokkede og uanfægtede af Verdens Fristelser, og endnu mindre saa letsindig, at slaae det hen, hvilke Følgerne

heraf kunne blive. Der frembyder sig selv to Afveie, hvortil den Unge her let kan henfalde, religiøs og moralsk Indifferentisme, eller Fritænkerie. Det ligger i Tingens selv, at Religionsunderviisningen i Skolen ikke kan hæve sig ud over Sphæren af Discipulens hele intellectuelle Udvikling; men i det den herved for en stor Deel er betinget, kan den kun være fuldkommen tilfredsstillende for ham paa dette Trin, og maa ved fremskridende Uddannelse i samme Grad mindre blive det, som han erkjender den for at staae nærmere, eller fjernere fra den Sphære, hvori han da bevæger sig. Jeg venter ikke her den Indvending, at hvad sandt der er sagt den Unge, vil stedse under enhver Udvikling være ham sandt, og at hvad moralsk godt, der er lært ham, vil under de forskjelligste Livsforhold fremstille sig for ham som saadant. Thi uden engang at tage Hensyn dertil, at Sandhedens Form er det, som her betinger Sandhedens Erkjendelse, at selv det Gode først da erkjendes som godt, naar det tillige bærer Sandhedens umiskjendelige Stempel, og at Livets Fristelser ofte ere stærkere end alle Grundsætninger, vil det ikke kunne drages i Tvivl, at, om end Læreren's Indvirkning paa Discipulen til Sandhedens og det Godes Erkjendelse har været den ænskeligste af Verden, bliver efter nogle Aars Forløb kun et Billede, kun en dunkel Fornemmelse deraf tilbage. Men dette er langt fra

at være tilstrækkeligt for den længere fremstredne Unga, og eftersom han enten er sløvere eller mere opvakt af Naturen, vil han enten acquiescere i det engang Modtagne, hvis Sammenhæng med sin øvrige Viden han rigtignok ikke erkjender, og saaledes nærme sig Indifferentismen; eller han vil, ved Følelse af sin aandige Kraft, aldeles hæve sig over det Modtagne, construere sin religiøse Erkjendelse efter Tænkningens Love for hans øvrige Viden, og saaledes, ved den eensidige Udvikling af det religiøse Gehalt, neppe undgaae Fritænknerie. Det er disse to Afveie, som den unge Studerende let vil undgaae, naar han strax ved sin Udtrædelse af Skolen bliver sat istand til, ved Universitetets Hjælp, at uddanne sin Religionskundskab, og bringe den i Harmonie med sin øvrige tiltagende Udvikling.

Dog vi kunne ikke her forbigaae at omtale den Foranstaltning, som er truffet af Universitetet for den Studerende i det første academiske Aar, og hvorved vel nærmest er taget Hensyn til hans Religionskundskab, nemlig et Cursus over den philosophiske Moral. Der er ingen Tvivl om, at dette Cursus i sig selv kan være meget gavnligt, saameget mere, som det ikke er Religionslærerens Sag i Skolerne philosophisk, men christeligt at begrunde Pligtlæren; men det forekommer mig dog, at man herved kun opnaaer et mindre Gode, idet man let opoffrer et større. At

tydeliggjøre sig Sammenhængen mellem Guddommens aabenbarede Bud, og sin egen Fornufts Fordringer, er noget ethvert tænkende Menneske maa føle en Trang til; at construere en Pligtlære ved den udviklede Forstands blotte Lys, uden Hensyn til det, Aabenbaringen skjenter, er af særdeles Interesse for den skarpsindige Tænkter, og Resultatet baade af den tydeliggjorte Sammenhæng, og den construerede Pligtlære vil lede til at gjøre Aabenbaringens Bud mere indlysende og bestemmende. Men det er vist, at den atten og nittenaarige Alder i Almindelighed endnu ikke er den strængt tænkende, den er den let opfattende og samlende, men endnu ikke den bearbejdende og fordyrende. Hvad der derfor bydes den af strængere videnskabelige Undersøgelser forstaaer den ikke saaledes at tilegne sig, at den klart erkjender dettes Forbindelse med det Hele, men opfatter det som noget Isoleret, eller maaskee rettere henfører det, for at give det nogen Holdning, til den Art af sin forrige Videnskab, hvor det nærmest maatte synes at høre hjemme. Kunne vi saaledes antage, at den unge Studerende henfører sin filosofiske Moral til den, ham forud bekjendte, christelige, og først derved viser han sig som den Tænksumme, da seer han sig allerførst paa et nyt, ham fremmed Gebet i at auktueliggjøre sig de moralske Sandheder. Vel kan det ikke antages, at han ikke

skulde have tænkt over de christelige moralske Grund-
sætninger, ikke have anvendt sin Forstands veiledende
Lys for at gjennemtrænge deres Betydning og ordne
dem til et Heelt; men han har herunder bestandig
bevæget sig i det christelige Element, betragtet denne
Læres positive Bud som Basis, og kun anvendt sin
Tænkning paa at tydeliggjøre sig disse Indhold, og
anskueliggjøre sig deres mangfoldige Anvendelse. I
den philosophiske Moral derimod bygger han paa de
gjennem den udviklede Fornuft fremsatte Grund-
sætninger som Grundvold, lærer sig selv at kjende som
Lovgivende og bestemmende, og kan vel saale-
des med Rette siges at bestude sig paa et andet Gebet
end det christelige. Herved er nu vistnok i sig selv
intet tabt, tværtimod meget kan vindes, idet den
heelt gjennemførte Tænkning vil lede til at erkjende
baade Nytten og Nødvendigheden af en positiv Lov-
givning, og derved til endnu fuldkomnere at under-
ordne sig samme. Men til en saadan gennemført
Tænkning er hverken den unge Students Alder den
beleilige, heller ikke Underviisningstiden heri der til-
strækkelig, og endnu mindre vilde det være at for-
lange, at det ham givne philosophiske Moralsystem
selv skulde erkjende sin Utilstrækkelighed. Sant stiller
derfor dette System i det allermindste ved Siden af
det christelige, uden at ahne eller gjeres opmærksom

paa, hvor mangfoldige Wildfarelser hans overfladiske Tænkning, og hans Eyst til at vise sig selvstændig vil lede ham i. Det er nemlig noget ganske andet, naar den unge Student under sin Fremstriden i Naa- dens Rige og Udviklingen af sin aandelige Kraft bestandigen fastholder noget som det Uforanderlige og Uomstødelige, hvis Sandhed og Hellighed har gjen- nemglødet hans hele Sjæl, og naar han derimod for- nemmeligen hviler paa Tænkningens, paa de forskjel- lige Udviklingsstrin, saa forskjellige Grundvold. I første Tilfælde vil han, under alle mødende Tvivl og Verdens Anfægtelser, have det, hvortil han kan holde sig, og medens han maaskee bestaaer mangen Kamp, for gjennem Erkjendelsen at tydelig- gjøre sig dette's Sandhed paa de forskjellige Trin af hans Udvikling, vil dette's Hellighed bevare det ukrænket for ham. I sidste Tilfælde derimod, hvor han fornemmeligen hviler paa Tænkningens efter den forskellige Udvikling saa forskellige Grundvold, vil enhver Udvikling bringe ham til at omforme og for- andre denne, og uden at kunne erkjende de Sætnin- gers Sandhed, for hvis Erkjendelse han netop omfor- mer og forandrer, eller uden at kunne føle deres Hellighed, da de ofte af ham forkastes kort efter, at de ere antagne, vil han, fjed af disse evige Tvivl, enten ligegyldigen betragte alle religiøse og moralske

Sandheder, og saaledes blive Indifferentist, eller hvis endnu en religiøs Interesse vedbliver at være hos ham, da igjen enten gribe den positive Religion som et Nødsaker, miskjende Reflexionens Værd i Troessager, og derved let blive en cras Bogstavens Fortolker, eller, hvis Gemyttet er mindre religiøst, ansee alle Religionens Sandheder for tvivlsomme og ubeviiislige, og hans hele foregaaende christelige Underviisning for et Ledebaand, han kun som Umyndig kunde gaae i. Dersom man mod det her Sagte, vilde gjere den alvorlige Indvending, at saaledes stode de unge Studerende, Theologerne maaskee undtagne, Fare for at blive enten Indifferentister eller blindt Troende eller Fritænfere, da maatte jeg hertil svare, at paa de Undtagelser nær, som her vidste at finde Veien mellem Scylla og Charybdis, kan Erfaringen ikke bestemt godtgjøre det Modsatte. Hos et langt større Antal, end man kunde ønske det, af de unge Studerende yttres sig nemlig det religiøse Liv hverken med Friskhed eller Fylde, og de religiøse Bevægelser synes at ligge uden for deres Interesse. Efter de almindelige Anskuelser i denne Henseende vedkomme disse kun Kirkens og Folkets Lærere, og kunne altsaa vel for dem have særegen Interesse, men ikke nogen almindelig. De Yderligheder, hvortil de senest forgangue Mars religiøse Stridigheder ledte,

og den odieuse Hefstighed, hvormed de førtes, gav denne Indifferentisme et Anstreg af Moderation, et Skin, den begribeligen saameget heller beholdt, som den derved sikrede sig mod alle Angreb. Men selv blandt dem af de Studerende, hos hvem det religiøse og kirkelige Liv har vedligeholdt nogen Interessee, og som søger at gjøre denne gjeldende, hvormange træffer man af dem, som med Klarhed og Bestemthed vide at fremsætte og begrunde deres christelige Overbeviisning? Ofte er det i det væsentlige kun Reminiscenser fra Skoleaarene, hvormed man maa nøies, der røbe sig derved, at de ikke staae i Samklang med den hele øvrige Mandsbannelse. Eller man hører Meninger og Paastande fremførte med en Sikkerhed og Tilforlidelighed, der har noget langt mere flaaende ved sig, end Kraften i den Beviisførelse, der bruges. Endelig træffer man ikke saa ganske sjelden i den unge Studerende en Oppositionsmand mod den christelige Religions Dogmatik og Moral, hører Indvending paa Indvending derimod, uden at kunne mærke, at den Indvendende anseer det for sin høieste Interessee at faae disse gjendrevne. Derimod synes han at være enig med sig selv om, at alle Tvivl bortfalde, og alle Indvendinger løses, naar Alt, hvad der nødvendigen staaer i Forbindelse med en Klæbenbaring, bortskjæres, og i den hele Christendom kun sees et menne-

ffeligt Mesterværk. Hermed er ingenlunde noget Nyt sagt, det er kun en Gjentagelse af den gamle Sandhed, at hvo, som ikke gaaer eller bliver hjulpen frem, bliver tilbage, og at den, som vil have Skin af at selge med, uden at underkaste sig de Besværligheder, som dette medfører, bliver overfladisk. At tillægge Skolerne Skylden for en saadan Stillestaaen eller Udseien, vilde være at udstrække Fordringerne til dem over de rimelige Grændser af deres Virkekraft, og at søge Grunden ene hos den Studerende selv vilde heller ikke være upartisk. Derimod maa Tilregneligheden falde der, hvor den Unge ogsaa ufrivillig vil søge den, i den Mangel, under hans hele academiske Liv, paa Ansporen til at gaae videre frem i sin christelige Overbeviisnings Begrundelse, og i Vanskelighed af at undgaae Afveie, fordi den rette Vei ikke skarpt betegnes ham. Er den Bemærkning sand af Professor Scharling i hans Tiltrædelsestale ved Universitetet, at offentlige Forelæsninger ere nødvendige for Theologen, for at denne kan blive sat paa det rette Standpunkt, hvorfra han skal betragte de hinanden bestandig krydsende forskjellige religiøse Anskuelser, da kan vel heller intet fornuftigt Menneske tvivle om, at det vilde være af stor Vigtighed, at ethvert med heiere Dannelsen udstyret Menneske blev sat paa et lignende Punkt, for med Selvstændighed og Sikkerhed at kunne

demme om det religiøse Livs Bevægelser. Dog er det paa ingen Maade min Fordring, at enhver videnskabelig Dannet skal være en Theolog, i Ordets almindelige Forstand, jeg mener kun, at Enhver, der vil bære Navn af videnskabelig dannet, ogsaa bør være en oplyst tænkende Christen, og at Universitetet bør komme her til Hjælp ved at bygge videre og fuldstændigere paa den Grund, de Studerende har medbragt fra Skolerne. At den philosophiske Moral ikke hertil er den ledende Vej, ja at den endog snarere kan lede herfra, troer jeg i det foregaaende at have oplyst. Derfor vilde det vistnok være en saare uskkelig Ting, at der med et alvorligt og grundigt Studium af den classiske Litteratur, Philosophie og philosophisk Moral, forbandtes et Cursus over christelig Dogmatik og Moral. Dette Cursus skulde naturligen holde Middelveien mellem Skoleunderviisningen og Forberedelsen til theologisk Embedsexamen, og gaae ud paa, med Hensyn til den Studerendes tiltagende aandelige Udvikling, mere videnskabeligt at begrunde hans christelige Overbeviisning. Denne maatte igjen holdes nær til den kirkelige Tro, thi kun saaledes var man istand til at overtøye sig om, at man virkelig havde stadfæstet den Unges religiøse Overbeviisning, og ikke ledet ham ind i en Labyrinth, hvoraf han maaskee aldrig fandt ud. Begyndtes et saadant Cursus strax efter Exam.

art. vilde det med nogle Timer ugentlig i eet Aar godt lade sig fuldende, og vilde være et af de ikke uvirkelige Midler, hvorved Universitetet knytter de unge Studerende til sig. Under saadanne Omstændigheder kunde Religionslæreren ved Skolerne med Glæde skikke sine Disciple bort, thi han vidste da, at Universitetet vedblev, hvor han slipper, og at ved dets Hjælp vilde den Sæd, han haver udsaaet, vore op, og bære for det hele Liv velsignede Frugter.

Til Universitetet afgaae i dette Efteraar fire Disciple:

1. Ludvig Eduard Lakjer, Søn af Pastor Lakjer i Sverborg.
2. Christian Severin Berg Drøleff, Søn af Klokker Drøleff i Bordingborg.
3. Hermann Christian Ernst Schmiegelow, Søn af Krigsraad, Bataillonschirurg Schmiegelow i Bordingborg.
4. Frederik Hoffmann Jürgensen, Søn af Kjøbmand og Kæmner Jürgensen i Bordingborg.

Disse udarbejde de skriftlige Prøver i Forbindelse med fjerde Classens Disciple den 19de og 20de September, og examineres mundtlig

Mandagen den 22de September.

Formiddag i Latin, Tydsk og Geographic.

Eftermiddag i Religion og Fransk.

Tirsdagen den 23de September.

Formiddag i Historie og Græsk.

Eftermiddag i Hebraisk, Arithmetik og Geometrie.

Tredie Classe udarbejder den danske Stil Løvedag Formiddag den 20de, og den øvrige Examen fortsættes i følgende Orden:

1ste Værelse.

2det Værelse.

3die Værelse.

Onsdag den 24de September.

Fra 8—12. 4de Cl. Tydsk.
2—5. 3die Cl. Græsk.

1ste Cl. Geographie.
2den Cl. Arithm. og Geometrie.

2den Cl. Fransk.
1ste Cl. Dansk Stil.

Torsdag den 25de September.

Fra 8—12. 4de Cl. Latin under
Rector.
1ste Cl. Naturhist.
2—5. 3die Cl. Historie.

2den Cl. Geographie.
1ste Cl. Tydsk.

2den Cl. Latinsk Stil.

Fredag den 26de September.

Fra 8—12. 4de Cl. Gammel
Historie.
1ste Cl. Dansk.
2—5. 3die Cl. Tydsk.

2den Cl. Naturhistorie.
4de Cl. Græsk.

3die Cl. Latinsk Stil.
1ste Cl. Regning.

1ste Bærelse.

2det Bærelse.

3die Bærelse.

Onsdag den 1ste October.

Fra 8—12. 4de Cl. Religion og
Hebraisk.

3die Cl. Latin under Rector.

2—5. 1ste Cl. Latin under
Adjunct Gad.

2den Cl. Religion.

Torsdag den 2den October.

Fra 8—12. 4de Cl. Fransk.

2den Cl. Historie.

3die Cl. Hebraisk.

Eftermiddag Kl. 3 Gymnastisk Prøve med samtlige Classer.

Fredag den 3die October.

Formiddag Censur.

Mandag den 13de October om Formiddagen Kl. 11 skeer Translokationen paa sædvanlig Maade.
